

Prawo prasowe

WIEDZA W PIGUŁCE

„Zadaniem dziennikarza jest służba społeczeństwu i państwu”. Taki zapis znajduje się w ustawie **Prawo prasowe**, która określa obowiązki i prawa dziennikarzy, redaktorów i wydawców oraz uprawnienia odbiorców, czytelników i osób udzielających informacji.

Do obowiązków dziennikarzy należą według ustawy rzetelność i staranność przy gromadzeniu i rozpowszechnianiu informacji, chronienie informatorów, dbanie o wysoki poziom języka polskiego. Podstawą dziennikarstwa jest odpowiedzialność i przestrzeganie zasad etyki zawodowej, dlatego obok regulacji prawnych w wielu krajach tworzone są branżowe kodeksy etyczne.

Dziennikarze powinni w swojej pracy kierować się prawdą i zasadą obiektywizmu (m.in. nie wolno manipulować informacjami i wprowadzać w błąd opinii publicznej, należy sprawdzać prawdziwość zdobytych informacji, a relacjonowanie faktów oddzielać od komentarza). Jedną z najważniejszych zasad rzetelnego dziennikarstwa jest ochrona tajemnicy zawodowej, czyli m.in. dbałość o bezpieczeństwo informatorów, którzy anonimowo przekazują mediom poufne informacje (np. ujawniają korupcję bądź inne nieprawidłowości w funkcjonowaniu władzy publicznej).

Wolność prasy oraz swoboda wypowiedzi są zapisane w konstytucji. Nie wolno utrudniać dziennikarzom zdobywania informacji ani tłumić krytyki prasowej. Cenzura prewencyjna jest wykluczona.

Każdy, kto chce założyć dziennik lub czasopismo, musi je wcześniej zarejestrować w sądzie w specjalnym rejestrze. Nie jest jasne, w jakim zakresie prawo prasowe stosuje się do internetu, np. które strony internetowe podlegają rejestracji i obowiązkom, które ciążą na wydawcach i dziennikarzach prasy tradycyjnej. Prawo prasowe pochodzi bowiem z 1984 r. i nie uwzględnia komunikacji internetowej.

Jeśli udzielasz wywiadu dziennikarzowi, możesz poprosić, aby udostępnił ci treść twoich wypowiedzi przed publikacją. Dziennikarz ma w takiej sytuacji obowiązek poczekać na twoją zgodę na rozpowszechnianie materiału prasowego. Wyrażenie tej zgody to tzw. autoryzacja. W jej ramach masz prawo przeczytać zredagowany materiał i ewentualnie poprosić o poprawki przed jego opublikowaniem. Celem autoryzacji jest wyeliminowanie błędów czy doprecyzowanie informacji, które dziennikarz mógł źle zrozumieć w trakcie wywiadu. Nie możesz jednak zupełnie zmieniać sensu wypowiedzi.

Jeśli zostanie opublikowany materiał zawierający nieprawdziwe informacje, masz prawo do sprostowania. Sprostowanie to oficjalne zaprzeczenie, wyjaśnienie wiadomości nieprawdziwej i nieścisłej, która została podana w mediach. Redakcja ma obowiązek je zamieścić bezpłatnie, jeśli jest zasadne: odnosi się do faktów, jest rzeczowe i treściwe.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Dziennikarze mają swoje prawa i obowiązki. Osoby udzielające informacji dziennikarzom mają prawo do sprostowania i autoryzacji. Uczestnicy i uczestniczki zajęć będą wcielać się w rolę dziennikarzy i osób udzielających wywiadu. W ten sposób będą mieli okazję zapoznać się z obowiązkami dziennikarzy i autoryzowaniem wywiadów.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest sprostowanie i znają sytuacje, kiedy można odmówić jego publikacji;
- wiedzą, czym jest autoryzacja;
- potrafią autoryzować wywiad;
- potrafią wymienić obowiązki dziennikarza;
- potrafią wymienić dobra osobiste.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min
Forma: wywiad
Pomoce: kartki, długopisy

Podziel uczestników i uczestniczki na grupy 3-osobowe. Każdą grupę poproś o podzielenie się rolami: wybranie dwóch dziennikarzy i jednej osoby udzielającej wywiadu. Zadaniem dziennikarzy będzie napisanie krótkiego artykułu na temat sposobów spędzania czasu przez daną osobę, w tym celu dziennikarze będą przeprowadzać wywiad. Poproś dziennikarzy o zastanowienie się, jakie pytania zadadzą, a osoby udzielające wywiadu — o czym będą opowiadać. Poproś dziennikarzy o przeprowadzenie wywiadów i zrobienie notatek.

2.

Czas: 10 min
Forma: praca w parach
Pomoce: długopisy, kartki, notatki z wywiadów z ćwiczenia 1, wydrukowana **karta pracy „Autoryzacja”**

Osoby, które były dziennikarzami w ćwiczeniu 1. poproś o napisanie krótkich artykułów o osobach, z którymi przeprowadzały wywiad. W tym czasie osobom, które udzielały wywiadu rozdaj **kartę pracy „Autoryzacja”**. Poproś o zapoznanie się z instrukcją i wypełnienie karty indywidualnie w parach.

3.

Czas: 10 min
Forma: praca w parach
Pomoce: długopisy, napisane artykuły z ćwiczenia 2., wydrukowane **karty pracy „Prawa i obowiązki”**

Dziennikarzy poproś o przekazanie artykułów osobom, z którymi przeprowadzali wywiad. Osoby udzielające wywiadu poproś teraz o dokonanie autoryzacji wywiadów. Dziennikarzom rozdaj **kartę pracy „Prawa i obowiązki”**. Poproś o zapoznanie się z instrukcją i wypełnienie kart w parach.

4.

Czas: 10 min
Forma: rozmowa, prezentacja
Pomoce: tablica, kreda

Zbierz informacje, z którymi zapoznawali się uczestnicy i uczestniczki w ćwiczeniu 2. i 3. Poproś osoby, które były dziennikarzami, o podawanie obowiązków dziennikarzy. Pojawiające się odpowiedzi zapisuj na tablicy. Osoby, które udzielały wywiadów, poproś o opowiedzenie o autoryzacji.

Pytania, które możesz zadać:

- Kiedy dziennikarz nie może podać danych osobowych swojego informatora?
- Kogo chroni prawo do autoryzacji? Jak myślicie, dlaczego zostało stworzone?
- Dlaczego niektórzy pracę dziennikarską nazywają służbą społeczeństwu?
- Jakie są przykładowe dobra osobiste? Zapisz je na tablicy.

5.

Czas: 5 min

Forma: miniwykład osoby prowadzącej

Pomoce: definicja terminu „sprostowanie” ze słowniczka

Korzystając ze słowniczka, opowiedz, czym jest sprostowanie. Wymień przykładowe sytuacje, kiedy redaktor naczelny ma prawo lub obowiązek odmówić opublikowania sprostowania:

- kiedy jest nierzeczowe i nie odnosi się do faktów;
- kiedy zostało wysłane po 21 dniach od opublikowania materiału prasowego, do którego się odnosi;
- kiedy zawiera treść karalną;
- kiedy zawiera sformułowania wulgarne i obelżywe.

Wspomnij, że każdy ma prawo do sprostowania informacji nieprawdziwych. Sprostowania umieszczane są bezpłatnie.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest sprostowanie i znają sytuacje, kiedy można odmówić jego publikacji?
- wiedzą, czym jest autoryzacja?
- potrafią autoryzować wywiad?
- potrafią wymienić obowiązki dziennikarza?
- potrafią wymienić dobra osobiste?

Opcje dodatkowe

Ćwiczenie 5 możesz rozszerzyć o pisanie sprostowania, które będzie rzeczowe i odnoszące się do faktów. Przed zajęciami napisz krótką informację o grupie, w której będziesz przeprowadzać zajęcia. Skonstruuj ją tak, aby zawierała również informacje nieprawdziwe. Podziel uczestników i uczestniczek na grupy 4-osobowe. Każdej grupie daj wydrukowaną informację i poproś o napisanie sprostowania.

MATERIAŁY

Karta pracy „Autoryzacja”
Karta pracy „Prawa i obowiązki”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Zaznacz prawidłową odpowiedź.

1. Przeczytanie artykułu przed jego publikacją i wprowadzenie poprawek do własnych wypowiedzi to:
 - ☐ sprostowanie
 - ☐ pomówienie
 - ☒ autoryzacja
 - ☐ weryfikacja
2. Redaktor naczelny może odmówić opublikowania sprostowania, jeśli:
 - ☐ osoba nie ma pieniędzy na opublikowanie sprostowania
 - ☒ sprostowanie nawołuje do przemocy
 - ☐ nie ma miejsca w gazecie na sprostowanie
 - ☐ sprostowanie dotarło ponad 3 dni po publikacji materiału, do którego się odnosi

SŁOWNICZEK

- **sprostowanie:** oficjalne zaprzeczenie, wyjaśnienie wiadomości nieprawdziwej i nieścisłej, która dostała się do wiadomości publicznej.
- **dobra osobiste:** dotyczą prywatnej sfery życia. Są nimi w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, zdrowie, życie psychiczne, rodzinne i prywatne, kultura, pamięć osoby zmarłej oraz poczucie przynależności do określonej płci.
- **autoryzacja:** zgoda osoby udzielającej informacji na opublikowanie jej słów; także: wspólne z nią ustalenie ostatecznego kształtu wypowiedzi.
- **cenzura:** kontrola informacji. Cenzura prewencyjna to kontrola podejmowana przez publikacją tekstu lub innego utworu.

CZYTELNIA

- **Karta Etyki Mediów**, Rada Etyki Mediów, [online], [dostęp: 30.12.2012], Dostępny w Internecie: http://www.radaetykimediow.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=2&Itemid=3.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. **Prawo prasowe** [PDF], [dostęp 30.12.2012], Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19840050024>
- **Prawo prasowe – podstawowe pojęcia**, Ngo.pl [online], [dostęp: 19.02.2013], <http://poradnik.ngo.pl/x/453004>.

Tekst: Joanna Ruta Baranowska, scenariusz: Weronika Paszewska, konsultacja merytoryczna: Piotr Wąglowski, Dorota Głowacka. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez [Fundację Nowoczesna Polska](#).

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](#).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/prawo-prasowe/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny
Treści nauczania
Prawo i sądy.
Prawa człowieka.
Środki masowego przekazu. (zakres rozszerzony)
Obywatel wobec prawa. (zakres rozszerzony)

Nowa podstawa programowa:

Język polski, liceum i technikum
Treści nauczania
porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach.
gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych.

Wiedza o społeczeństwie, liceum i technikum
Treści nauczania
przedstawia współczesne media w Rzeczypospolitej Polskiej – wymienia główne dzienniki, tygodniki społeczno-polityczne, stacje telewizyjne i radiowe, portale internetowe; charakteryzuje wybrany tytuł/ stację/ portal ze względu na specyfikę, formy i treści przekazu.
krytycznie analizuje przekazy medialne i porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń czy procesów; formułuje własną opinię w oparciu o poznane fakty; rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy.